

ДЖЕЙМС ПЪРКИНС

ДОБРИЯТ ЦАР АШОКА

ЖИВОТ СПОРЕД ЗАВЕТИТЕ НА БУДА

Издателство
 ПАРИТЕТ

ДОБРИЯТ ЦАР АШОКА. Живот според заветите на Буда

Автор: Джеймс Пъркинс

Превод: Горанка Цветкова

Издателство „Паритет“, София, 256 стр.

© Джеймс Пъркинс, 2023, *It is printed with the permission of the copyright holder - Rodina Publishing House.*

Индийският цар Ашока (управлявал от 273 до 232 г. пр.н.е.) убил 500 наложници, екзекутирал 500 придворни и ликвидирал безброй врагове. Разговор с будистки монахи го довел до покаяние и рязко променил живота му. Той приел будизма, който разпространил в цялото си царство. Дейността на Ашока била уникална – всички пари от държавната хазна били изразходвани за благосъстоянието на хората, развивали се земеделието, търговията и занаятите, създадена била система за безплатна медицинска помощ, строели се учебни заведения.

Хърбърт Уелс казва за него: „В историята на човечеството е имало хиляди царе и императори, които са се наричали „Мое Величество“... Те блестели за кратко и бързо изчезвали. Но името на Ашока блести и днес и сиянието му е като ярка звезда“. В книгата на Джеймс Пъркинс е направен опит за реконструиране на всички тези събития в художествена форма.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-539-2

ДОБРИЯТ ЦАР АШОКА. ЖИВОТ СПОРЕД ЗАВЕТИТЕ НА БУДА

„Всички хора са мои деца. Всичко,
което искам за своите деца, а аз им желая
богатство и щастие, искам и за всички хора.“

Цар Ашока

Предисловие

Цар Ашока (управлявал от 273 до 232 пр.н.е.) е най-славният владетел в цялата индийска история. Той подчинил значителна част от Южна Азия от днешен Афганистан до Бенгалия и на юг до Майсур.

Осем години след възкачването си на престола Ашока обявил война на държавата Калинга (Ориса). Тази страна имала богата и плодородна земя и била важен стратегически и търговски обект.

Армията на Ориса воювала с армията на Ашока, показвайки чудеса от храброст, но Ашока все пак удържал трудна победа. По време на битката били пленени 150 хиляди и убити повече от 100 хиляди души. Сурови наказания били налагани и на обикновените хора, и на представителите на знатното съсловие, което не пожелало да се примири с властта на Ашока.

Според индийското предание, когато видял на бойното поле много трупове на хора и животни, осъзнавайки причинените страдания и разрушения,

Ашока изпитал силно разкаяние: „Какво направих аз? Това е ужасно! Аз, като глава на огромна империя, исках да заграбя малко царство и обрекох на смърт хиляди войници; станах причина хиляди жени да овдовеят и хиляди деца да останат сираци“.

Това разкаяние го накарало да приеме будизма. Ашока се закълел, че никога повече няма да вземе оръжие и никога няма да извърши подобни престъпления.

„От всички победи победата на Дхарма (основно понятие в будизма) е най-висшата. Можете да завладеете парче земя с оръжие. Но с доброта, любов и състрадание можете да спечелите сърцата на хората. От острия меч блика фонтан от кръв, а от Дхарма блика фонтан от любов. Победата с оръжия носи мимолетна радост, а победата на Дхарма носи вечна радост“, казвал Ашока. Дейността на Ашока в рамките на империята била уникална. Той забранил жертвоприношенията и премахнал принудителния труд. Съставен бил списък на защитените животни, забранен бил ловът за забавление и безцелното опожаряване на гори.

Пред забавленията на предишните владетели Ашока предпочитал поклонничеството, раздаването на подаръци и срещите с обикновени хора. В цялата империя Ашока иницирал изграждане на учебни заведения. Наланда – най-известната образователна институция по онова време, се превърнала в център на образованието в Индия.

Всички пари от държавната хазна се изразходвали за благосъстоянието на хората. „Моето един-

ствено намерение е поданиците ми да живеят без страх от мен, да могат да ми се доверяват и да им давам щастие, а не мъка“, заявявал царят.

Ашока развивал селското стопанство, търговията и различни занаяти. Строели се канали за напояване и шлюзове за търговските кораби. Ашока прокарал хубави пътища в цялата страна, за да подпомогне растежа на търговията и развитието на занаятите. В полза на пътниците сажал дървета от двете страни на пътя. Копаели се кладенци, издигали се навеси и къщи за почивка.

Разпространена била безплатната медицинска помощ – както за хора, така и за животни. Ашока е първият в света, построил болници за животни.

За своя най-голяма заслуга Ашока смятал дейността, насочена към коригиране на нравите, която разгръщал сред поданиците си. „Покрай пътищата засадох банян*“, за да осигуря сянка, както и мангови горички. На всеки осми кроса правех кладенци и хотели, а на различни места – водохранилища за хора и животни. Но това бяха малки постижения. Подобни блага бяха създавали и предишните царе. А аз ги предоставях, за да следват хората Дхарма. Дхарма се умножаваше по два начина: благодарение на основаните на нея повели, и чрез убеждаване. От тези

* Банянън, или бенгалски фикус, Банян (*Ficus bengalensis*) е дърво, към което индийците се отнасят с голямо уважение. То е символ на мъдрост и дълголетие. Индийците го смятат за безсмъртно. То е неразделна част от митовете и легендите на Индия. Достига до около 500 м в диаметър, защото има клони, които се вкореняват като нови дървета, а тези корени водят до израстването на нови стволоче и клонове. – Бел. прев.

две повелите дават малко, докато убеждаването дава много. Като се основавах на Дхарма, аз заповядах да бъдат защитавани животните и много други неща. Но именно благодарение на убеждаването сред народа се разрасна изискването на Дхарма да не се убиват живи същества и да не им се вреди.“

Принципите на Дхарма, които били отразявани в едиктите на Ашока, трябвало да станат общи за населението на цялата империя, независимо от обединенията и различните социални групи. За разпространяването на принципите на Дхарма Ашока дори създал нещо подобно на института на правозащитниците. За целта той разширил състава на върховните държавни служители: тези служители се срещали с хора от различни религии и живеели сред тях. Те пътували из империята и посещавали съдилищата, където преглеждали делата и ако откриели грешки, променяли наказанието. Подобни чиновници никога повече не е имало в историята.

Ако се вярва на будистките писания, към края на управлението си, поднасяйки щедри дарове за процъфтяването на учението на Буда, цар Ашока разорил държавната хазна. През този период срещу него бил организиран заговор, който включвал хора от най-близкото му обкръжение.

Малко се знае за последните години от живота на Ашока и обстоятелствата около смъртта му. Източниците казват: „Царят се почувства отвратен от живота, и затова направи поклонение като будистки монах със своя наставник, за да успокои ума си. Накрая той дойде в Таксила и остана там.

Ашока напусна земята на седемдесет и две години“. Ашока влиза в историята като велик покровител на будизма. Според съвременните изследователи този владетел е направил повече от всеки друг за превръщането на будизма в световна религия. Колелото* на върха на стълб**, който той издигнал в Сарнат*** по време на поклонението си в светите места, днес украсява националния флаг на свободна Индия.

Предсказанието на Буда

Смята се, че Буда Шакиямуни е предсказал идването на Ашока.

Един ден Буда отишъл в града да моли за храна. Пътят му минавал по брега, където играели деца. Те били построили пясъчни замъци, където имало и царски дворец, и съкровищница. Децата дори си

* Т. нар. *чакра* („колело“ на санскрит) на Ашока е описание на Дхармачакра, Колелото на Дхарма. Колелото има 24 спици. Чакрата на Ашока е широко разпространена върху много реликви на Маурийските императори, сред най-известните измежду които са Лъвският капител в Сарнат и Колоната на Ашока. Най-видната употреба на чакрата днес е в центъра на националния флаг на Република Индия (приет на 22 юли 1947 г.), където е представена в тъмносин цвят на бял фон. – Бел. прев.

** Стълбовете на Ашока са поредица от монолитни колони, разпръснати из целия Индийски субконтинент, издигнати или поне изписани с едикти от императора. – Бел. прев.

*** Сарнат е свещено място за индийците. Именно тук Буда започва своя дълъг път на просветление, изнася първите си проповеди и поставя началото на нова религия. Центърът на Сарнат е заобиколен от будистки манастири. – Бел. прев.

били разпределили ролите на цар, царица и сановници. Когато Буда се приближил до тях с учениците си, малкото момче, което се правело на цар, видяло, че са дошли, и много се зарадвало. То взело шепа пясък и камъчета, които представлявали царските съкровища, и изтичало до Буда. Виждайки, че момчето иска да напълни чашата на Буда с пясък, ученикът Ананда понечил да го изгони, но Буда казал:

– Нека приема този дар. Това е особен знак.

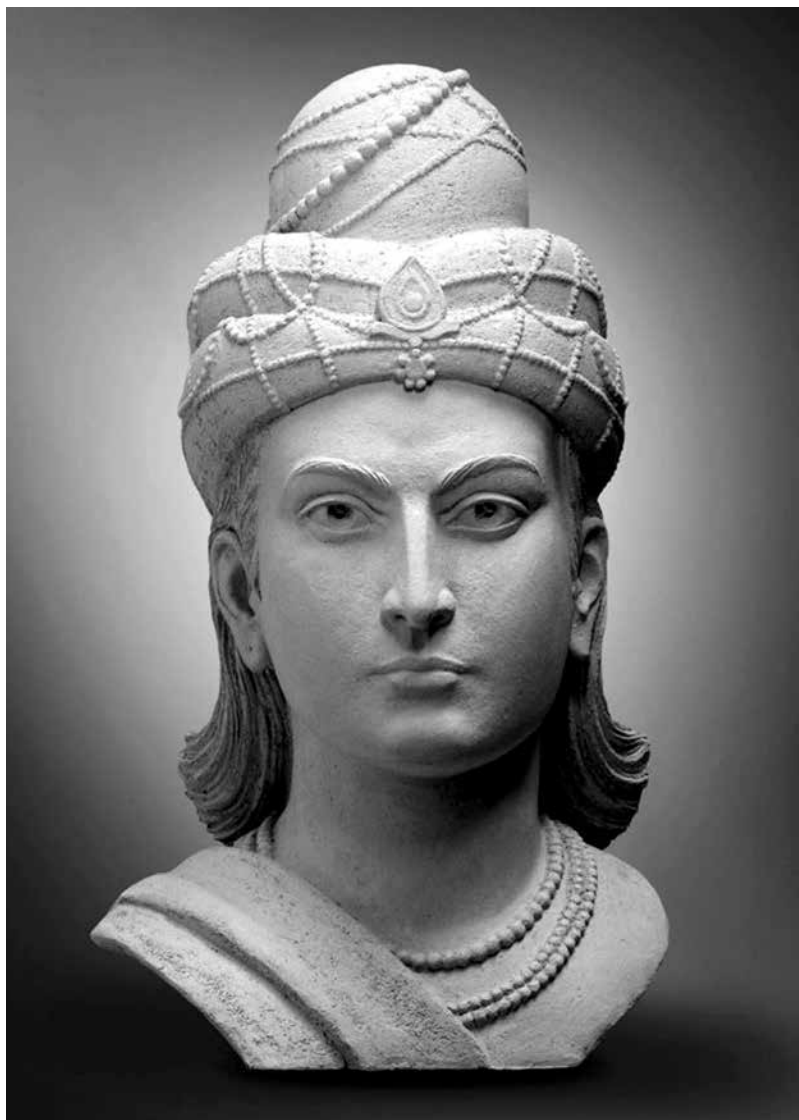
Буда свалил чашата си, но момчето не можело да я достигне. Тогава той повикал един от своите сановници и го помоли да застане на четири крака. Момчето стъпило на гърба му, за да сложи дара в чашата на Буда.

Виждайки това, Ананда и другите ученици бяха много изненадани и попитаха:

– Кое е това момче?

– Това не е обикновено момче – казал Буда. – Благодарение на своето намерение и връзката, възникнала между нас днес, двеста и петдесет години след моята Махапаринирвана той ще стане велик цар. Той ще помогне за разпространението на моето Учение и ще подкрепи сангха*. Ще издигне толкова статуи на Буда по света, колкото песчинки има в дланите му. Това е много специално дете и приятелите му, които му помогнаха днес, ще продължат да подкрепят делата му.

* Сангха (изговаря се Санга) (санскрит – събрание, множество) е название на практикуващите методите на Буда, независимо от школата. – Бел. прев.

Цар Ашока. Съвременен индийски бюст

След това Буда казал специална молитва посвещение и продължил пътя си към града. Това било неговото пророчество за цар Ашока.

Както било предсказано, Ашока се появил двеста и петдесет години след Махапаринирвана на Буда.

Великата победа

– Отдръпнете се! Направете път! Път! – крещял конникът, препускащ на хриптящ, покрит с пяна кон към царския дворец.

Сподирен от проклятията от хората, които едва не попаднали под копитата, той се добрал до царските порти, оставил коня си и с всички сила започнал да чука по тясното дървено прозорче:

– Отворете! Отворете в името на всички богове!

Прозорчето се отворило.

– Кой си ти и какво искаш? – попитали стражите.

– Аз съм пратеник на великия цар Ашока до великата царица Кумари. Имам важна новина – поемайки си дъх и избърсвайки потното си лице, отговорил конникът.

– Кажете паролата – поискали иззад портите.

– Бях на поход повече от година, откъде да знам каква е паролата сега? Не ме ли помните? Толкова пъти съм минавал през тия порти...

– Не можем да те пуснем без парола – упорствали стражите.

– О, велики богове! – въздъхнал конникът. –

Добре, ще опитам да отгатна, преди имахме имена на дървета... Банян?

– Не.

– Палма?

– Не.

– Сандал?

– Не.

– Бургу?

– Не.

– Пунки?

– Не.

– Може би джамбу? – пратеникът започнал да губи търпение.

– Не позна.

– Гръм да ме удари! – извикал отчаяният се конник. – Изглежда никога няма да вляза!

– Влизай – казали стражите и отворили портите.

– Ти каза паролата.

– И каква е тя?

– „Гръм“. Миналата седмица беше „мълния“, а преди това – „ураган“.

– Как се е променило всичко, иди се сещай... – промърморил пратеникът, минавайки през портите.

* * *

Царица Кумари си почивала в нефритената зала на двореца, заобиколена от робините си. Тя лежала на изрисуван сахтиянов диван, а робините предели, бродирали и разказвали на царицата дворцовите клюки. До дивана имало махагоново кресло с резбовани фигури на боговете – на него седял Самади,

синът на царицата. С отегчен вид той четял някакви записки.

– Не ти ли харесва историята за принц Сидхарта?
– попитала Кумари.

– Не – казал Самади. – Мисля, че той е просто блажен. Нима боговете са го направили наследник на трона, за да се откаже от властта в името на безумни идеи? И какво е постигнал, като е станал отшелник и бедняк?

– Да, и аз никога не съм го разбирала това – казала Кумари. – И защо баща ти харесва тази история?

Самади не отговорил, но на лицето му пробягнало странно изражение.

– Значи казвате, че Джита се е омъжила? – обърнала се царицата към робините.

– Да, велика царице – отговорили робините, – дали са я на разносвач на вода. Хубаво момче, но бедно. За Джита и това е голям успех – тя е прокълната!.. Да, тя е прокълната, родена е в лош ден – такова момиче може да донесе нещастие и дори смърт на съпруга си.

– У нас вярват ли в това? – усмихнала се Кумари.
– И какъв е изходът?

– Най-напред са я омъжили за глинено гърне, после знахарят е казал заклинания и са счупили гърнето, и едва след това Джита се е омъжила за разносвача на вода. Сватбата е била бедна – момчето е имало малко пари, но работата не е само в това: след като е загубила първия си мъж, Джита е останала вдовица, а за вдовица е неприлично да вдига пищна сватба... Като си помислиш само: да се

омъжиш за глинено гърне, за нищо на света не бих пожелала такъв съпруг!

Робините се разсмели.

– Познавах майка ѝ, тя беше достойна жена – каза Кумари. – Напомнете ми да изпратя подаръци на Джита – за утеха и радост. Е, тя е загубила един съпруг, но е намерила друг!

Робините се разсмели още повече. Кумари погледнала весело сина си, но той продължавал да седи със същото недоволно изражение.

В залата влязъл главният дворецов разпоредител, поклонил се до земята и съобщил:

– О, богоподобна царице, при теб дойде пратеник от великия цар! Ще заповядаш ли да го пусна?

– Да, веднага! – Кумари станала от дивана, отишла до креслото и каза на Самади: – Освободи това място за мен. Не, не си тръгвай, застани до мен!.. А вие вървете – заповядала тя на робините.

... Пратеникът паднал в краката на Кумари:

– Целувам пода, по който е стъпвала великата царица!

– Носиш ли новини от царя?

– Три коня уморих, велика царице! И четвъртият сигурно ще издъхне, ако още не е откраднат. Оставих го пред портите на двореца.

– Усърдието ти ще бъде възнаградено. Говори – какво е заповядал царят да ми предадеш?

– Пълна победа, велика царице! Войската на Ориса е разбита, тази страна вече е наша!

– Слава на боговете! Непрекъснато ги молих за милост – вдигнала поглед Кумари и събрала ръце

молитвено. – Ти защо мълчиш? Разбра ли какво се е случило? – попитала тя Самади. – Нашата държава сега е най-голямата и най-силната в света. Радваш ли се?

– Радвам се за великия цар – отвърнал Самади, изобразявайки подобие на усмивка на лицето си.

– Как мина битката? Разкажи ни с всички подробности – обърнала се Кумари към пратеника.

– О, това трябваше да се види! – възкликнал той. – Участвал съм в много битки, но ще ти кажа направо – това беше най-страшната и най-великолепната от всички битки. А нашият цар беше като Индра...

– Така ли? – прекъснал го Самади. – Смяташ, че някой от смъртните може да бъде подобен на предводителя на небесното войнство?

– Крал Ашока е като него! – извикал разпалено пратеникът. – Ако някой се съмнява в това, нека види делата му.

Самади замълчал.

– И как беше битката? – попитала Кумари. – Стани и разказвай.

– Да, велика царице... Благодарение на мъдростта и грижите на цар Ашока ние имахме по-добра армия от Ориса. Само бойните ни слонове бяха повече от триста, а врагът нямаше и петдесет, и всеки слон имаше броня от волска кожа и бронзов начелник. Хоботите на слоновете бяха покрити с железни плочки с остри шипове, а бивните – със стоманени наконечници, напоени с отрова. Кой можеше да устои срещу такива страховити животни? Ужасно беше да се гледа как настъпват, но за да освирепеят

слоновете още повече, царят заповяда преди битката те да бъдат напоени със силно вино. Вино дадоха и на стрелците, които седяха на гърбовете на слонове в плетени кошници, мятаха копия и стреляха от лъкове. Това направи воините по-безстрашни, и нашата атака стана неудържима.

– А царят? Той къде беше? – попитала Кумари.

– В началото на битката великият цар се изкачи на кулата, която бе поставена върху два слона. Оттам той можеше да вижда цялото бойно поле, а сигналистите предаваха заповедите му със знамена и барабани. В решаващия момент на битката обаче царят заповяда да му докарат колесницата и се понесе с нея срещу врага. О, ако можехте да видите това! – пратеникът възторжено плясал с ръце. – Позлатената му колесница летеше като мълния, белоснежните вимпели трептяха на вятъра, а самият цар беше страшен и прекрасен, като бог на войната – и аз съм готов да се закълна, че беше точно така!

– Но нали е имало и други колесници, атакуващи врага? Или царят излезе срещу цяла войска сам? – попитал Самади.

– Имаше и други колесници – потвърдил пратеникът, – но те останаха назад, нямаха сили да се мерят с царската. Именно тя влетя като вихър във вражеските редици; най-добрите войни на орисийците бяха избити, царят им побягна и това ни осигури окончателната победа.

– А конницата, а пехотата? – продължавал да разпитва Самади. – Те не участваха ли в битката?